

Assarhaddona a proč to naráželo na odpor. Assarhaddonův druhý syn Šamaššumukin byl totiž starší než Aššurbanipal.

Z ruského originálu přešla do českého znění nejedna těžkopádná a místy i těžko srozumitelná věta (např. str. 182: Egyptané již sice tehdy znali železo, a to nejen železo meteorického původu, avšak pro výrobu dosud nemělo význam. — str. 526: „Knihy Samuelovy“ a „Knihy královské“, spojené také pod názvem „Knihy královské“. — str. 692: Boiotský básník Hesiodos... píše o basileech, kteří pohleují dary boiotských zemědělců), avšak překladatelé jejich počet bohužel ještě rozšířili. Tak asi sotva kdo dobře porozumí těmto větám: str. 432: Raně minojské a raně helladské období je dobou eneolitu, kdy se objevil bronz (rozuměj: s ojedinělým výskytem bronzu). — str. 683: I když tehdejší společnost ještě neznala rozdělení na třídy, bylo přece již postavení hlavní masy otroků dosti svízelné (má být: vyhraněné rozdělení). Z ostatních omylů uvádíme aspoň tyto: Na str. 530 n. je u chemické značky Pb uveden cín místo olova (rusky svinec) a u Sn olovo místo cínu (rusky olovo) a mimoto je tam místo Karthaga Karthagena. V rejstříku je chyba na str. 769, neboť název Kinza je jiným starověkým jménem Kadeše a nikoli jménem dnešním.

Slabý, ba místy až začátečnický je překlad kapitol o pravěkých dějinách. Přitom je zejména podivné, jak se mohlo objevit tolik chyb v díle, které prošlo odbornou redakcí. Tak se tu např. píše o starých lovcích a starých obydlích (str. 78) místo o pravěkých lovcích a o pravěkých obydlích, o hlavici stehenní kosti (str. 62) místo o jejím kloubu, o kulturách pokrokových (str. 95) místo pokročilých apod. Nástroj zvaný rusky „ostroje“ není ostří (str. 73), ale hrot, severnyj oleň není los (str. 77), ale sob, a známá francouzská paleolitická lokalita není Moustiers (str. 57), ale Le Moustier. Mimoto je na str. 76 chybně uvedena plošná míra, a to 200 km² místo 200 m².

V transkripci jmen jsme si všimli těchto nedopatření: str. 197 a rejstřík: Mikerin místo Mykerinos; str. 220 z údajů Berossosových místo Berossových; str. 531: Liků místo Lyků; str. 722: Basilika v Paestumu místo chrám v Paestu. Za šťastné nepokládáme skloňovat jména jako Thutmóse, Ramesse, Ahmóse apod. tak, že zní genitiv a akuzativ stejně jako nominativ. To může nezřídka zatemnit smysl věty. Uvádíme jeden příklad (str. 619): „Ačkoli Ahmóse II. brzy uznal jak Dolní, tak Horní Egypt, udržel se Vahjebré...“ I odborník se musí nad smyslem této věty zamyslet, než přijde na to, že je třeba číst „Ahmóse Druhého“. Ostatně jméno Jahve má v knize genitiv a akuzativ Jahva (str. 520, 523). K nedůslednostem patří transkripce Echnaton na str. 376, kdežto jinde je Achnaton. Divné je také to, že překladatelé většinou nesklonují řecká jména 1. deklinace jako např. Kyrene. Důsledná není vždy ani transkripce na mapách (např. str. 513: Soloi, Paphos, Tarsus).

Ačkoli by se nedopatření toho druhu, jaká jsme zčásti uvedli, neměla vyskytovat vůbec, přece můžeme aspoň říci, že jich není v tak rozsáhlé knize příliš mnoho. Překlad je totiž většinou zcela přesný, bohužel někdy až příliš doslovný (srv. str. 333).

V souhrnném hodnocení prvního svazku Dějin světa konstatujeme znovu, že je to kniha pro nás velmi cenná a že jí budou jako základní literatury užívat nejen naši učitelé historie, nýbrž i kterýkoli zájemce o světové dějiny. Snad jen odborníci budou občas postrádat, že autoři tam, kde podávají nějaká nová fakta nebo nové výklady, neudávají své prameny.

František Kalousek—Josef Česka

Antika v dokumentech, I — Řecko. Redigovali Julie Nováková a Jan Pečírka. SNPL Praha 1959. Stran 452.

Česká literatura neoplývá velkým množstvím překladů ze starého řeckého písemnictví. Pouhá stránka (439 n.) stačí k tomu, aby byl uveden v knize, o které tu píšeme, jejich seznam. Ačkoli bychom ho mohli rozšířit aspoň ještě o Stiebitzův překlad vybraných řečí Démosthe-

nových, který vyšel r. 1940 pod názvem *Poslední zápas Řeků o svobodu*, přece jen musíme s politováním konstatovat, že se čtenář užívající jen české literatury může s řeckým písemnictvím jen málo seznámit. Proto je i výbor z řecké literatury cenným přínosem tam, kde překlady celých děl chybějí. Avšak ještě více než zájemci o antickou kulturu z širších vrstev našeho čtenářstva potřebovali tuto chrestomatii vysokoškolsí studenti historie, kteří jsou sice s to, třeba s potížemi, číst v originále texty latinské, ale k řeckým dějinám bylo v posledních letech nutno používat ve cvičeních jen překladů, nežádka pořízených učitelem ad hoc.

Vydavatelé Antiky v dokumentech nebyli beze vzoru. Poskytla jej *Chrestomatija po istorii drevnego mira, tom II*, Moskva 1951. Avšak české vydání se o tuto ruskou knihu neopírá tak jako vydání německé, které vyšlo v Berlíně r. 1954 pod názvem *Geschichte der alten Welt, Band II*, nýbrž texty byly vybrány redakcí i jednotlivými odborníky, kteří s ní spolupracovali, podle samostatného uvážení. A je možno hned říci, že byl výběr proveden s velkým porozuměním pro dějiny hospodářské, politické i sociální, třeba je tu zcela zanedbáno postavení žen. Málo pozornosti se ovšem věnuje soukromému životu.

Vybrané texty jsou zařazeny většinou chronologicky a jsou vybrány tak, aby podaly uživateli chrestomatie obraz postupného vývoje řecké společnosti od samého počátku řeckých dějin až ke konci řecké samostatnosti. Čtenář knihy se seznámí dosti podrobně se společností líčenou v básních Homérových (str. 19—47), s utvářením klasické otrokářské společnosti (str. 51—118) i s rozkvětem řeckého městského státu (str. 121—174). Poměrně velká pozornost se pak věnuje peloponéské válce (str. 177—237) i krizi řecké polis v prvních dvou třetinách IV. stol. př. n. l. (str. 241—316). Helénismu je vyhrazeno přes 90 stránek (str. 319—412), což je dosti, máme-li na zřeteli dosavadní přehlížení tohoto období v české literatuře, ale málo, uvážíme-li, že tu jde aspoň o dvě století — v Egyptě dokonce o tři — a o území daleko přesahující úzký rámec vlastního Řecka.

Co se překladu týče, dala si česká redakce také v tomto směru více práce než redakce uvedené chrestomatie německé. Ta totiž použila po menších úpravách překladů starších, kdežto Julie Nováková se rozhodla přeložit všechny vybrané texty znovu. U děl básnických ji k tomu vedlo především to, že musí překladatelé ve snaze uchovat stejný počet veršů, jako má originál — a to ona nedodrží —, přidávat nežádka slova, která v originále nejsou, a tato úprava pro historika text znehodnocuje. Avšak i ty prozaické texty, které máme jinak v pěkných překladech, se rozhodla překladatelka znovu tlumočit, snad proto, aby čtenářům poskytla dílo do důsledků původní.

Zajímavé je i to, že J. Nováková neužila ani svého překladu Hesiodovy básně *Práce a dni* z roku 1950, ve kterém užila čtyřstopého trochejského verše, ale raději ukázky z tohoto díla přeložila znovu, a to hexametrem. Je to chvályhodné, poněvadž se uživateli chrestomatie přiblíží originál i po stránce formální. O to podivnější je však její překlad pentametru, jemuž — přiznám se — nemohu přijít na chuť. Tak např. známé elegické distichon oslavující hrdinství Sparťanů u Thermopyl, jehož druhý verš je *F. Stiebitzem* (Řecká lyrika, Praha 1954, str. 303) přeložen „poslušni rozkazu jejich mrtví že ležíme zde“, má v chrestomatii (str. 132) tuto podobu: „poslušni rozkazu jejich že mrtví ležíme zde“. Avšak ani metrické schéma $\acute{x}(x)|\acute{x}(x)|\acute{x}(x)|\acute{x}(x)|\acute{x}x|\acute{x}\wedge$, které je už samo o sobě proti běžnému úzu, nedodržíme překladatelka důsledně. Nalezneme je na str. 70 n., 130 n. a 114 n., ale na str. 78 a 94 jsou pentametry Solonovy přeloženy v rozměru $\acute{x}(x)|\acute{x}(x)|\acute{x}x|\acute{x}\wedge$ (např. str. 78: „ukroťte v srdci svůj bezuzdný chtíč“).

Jinak lze ovšem na každé stránce poznat zkušenou překladatelku, která si ví rady i se sebeobtěžnějšími misty. Pouze mne udivilo, proč neužívá pro označení lodí s několika řadami vesel nad sebou (*triérés, tetérés, pentérés*) termínů v novějších překladech již běžných, a to trojřadka, čtyřřadka, pětřadka, a proč překládá trojveslice atd., takže co do stavby slova

tu postupuje stejně jako při překladu termínů *triakontoros* a *pentékontoros*, které označují lodi s třiceti a padesáti vesly. V poznámce 4 na straně 57 je sice uvedeno, co se má chápat pod slovem trojveslice a co pod slovem padesátiveslice, ale prostému čtenáři to pro poučení sotva postačí. Proto mám za to, že leckdo neporozumí správně větě na str. 327, kde se mluví o loďstvu, které mělo „2 foinické pětiveslice, 3 čtyřveslice, 12 trojveslic a na 30 třicetiveslic“, neboť si neuvědomí, že třicetiveslice je tu typ lodí nejmenší.

Kniha je vybavena 52 pěknými ilustracemi a je k ní připojena mapa starověkého Řecka.

Josef Češka

John Chadwick, The Decipherment of Linear B. Cambridge University Press 1958. Stran 147. Cena 18s. 6d.

Po rozsáhlé práci, věnované důkladnému rozboru textů psaných lineárním písmem B, kterou pod názvem *Documents in Mycenaean Greek* vydali v roce 1956 *M. Ventris* a *J. Chadwick* v Cambridge University Press (viz její recenzi ve SPFFBU E 3 (1958), 145—148), vychází nyní v tiskárně nakladatelství menší a spíše populárně zaměřená publikace Chadwickova.

Proti Dokumentům, jejichž značnou část vyplňovaly detailní rozborů vybraných lineárních textů, je těžiště nové Chadwickovy knihy v esejisticky psaných souvislých výkladech. Hned z počátku zaujme čtenáře krátká kapitola o lidském profilu hlavního rozluštětele lineárního písma B Michaela Ventrise, mladého Angličana zčásti polského původu, který několik málo let po tomto svém epochálním objevu zahynul v r. 1956 při automobilové nehodě. Otázky slabičných písem východního Středomoří, a zvláště jejich vzájemných vztahů, tvoří náplň druhé kapitoly; ve srovnání s Dokumenty je tu též látka podána stručněji a přístupněji. Totéž lze říci i o další kapitole, věnované historii starších neúspěšných pokusů o rozluštění lineárního písma B. Český čtenář tu přijme se zadostiučiněním zvláště spravedlivá Chadwickova slova o našem badateli B. Hrozném; Hrozného práce z posledního údobí jeho života si zaslouží skutečně kritiky, naproti tomu však Ch. po zásluze vyzvedl jeho někdejší úlohu při luštění chetitštiny, a na to se v poslední době často v zahraničí zapomínalo.

Po těchto úvodních výkladech se začíná teprve nejcennější část celé knihy, totiž autorovy výklady, které dávají jak odborníkům, tak i nejšířšímu okruhu ostatních zájemců nahlédnout do matematické přesnosti Ventrisova decifračního postupu. Tím bere Ch. jeden důležitý argument odpůrcům Ventrisova rozluštění, totiž jejich častou námitku proti subjektivnosti Ventrisovy metody, založenou na tom, že o detailním Ventrisově postupu bylo dosud známo dosti málo. Kapitola pátá a šestá obsahují výklady o dalších osudech Ventrisova rozluštění; v druhé z nich, věnované Ventrisově obraně, autor s úspěchem využívá staršího i novějšího nápisného materiálu k tomu, aby dokázal, že Ventrisovy výsledky nemohou být náhodné.*)

*) Dodatkem k článku ve SPFFBU E 3 (1958), 95—102, pojednávajícím o Ventrisových kriticech a kritikách, je třeba nyní ještě dodat, že *A. J. Beattie* uveřejnil před nedávnem článek *A Plain Guide to the Ventris' Decipherment of the Mycenaean Linear B Script*, *Mitteilungen des Instituts für Orientforschung* 6 (1958), 3—104, v němž mimo jiné tvrdí, že Ventris své původní přesvědčení o etruském charakteru jazyka lineárního písma B po dlouhou dobu jen předstíral, a že si přitom již dlouho předem připravoval vhodné podmínky pro to, aby alespoň některé lineární texty, čtené podle jeho klíče, mohly působit řeckým dojmem; srovnej i *Beattie, The Spice Tablets of Cnosos, Pylos and Mycenae, Minoica*, *Festschrift Sundwall*, Berlin 1958, str. 6—34. Mimoto se prý Ventrisovi dostala ještě před prvním uveřejněním výsledků jeho luštitelské práce do rukou tzv. Blegenova tabulka s trojnožkami, která se obvykle uvádí jako hlavní důkaz správnosti celého rozluštění (viz SPFFBU A 4 (1956), 113 n.), a podle ní prý V. ještě v poslední chvíli svůj slabičný klíč upravil. Ovšem Beattiewho způsob argumentace a zároveň i dost neobvyklý postup vědecké polemiky, spočívající v tom, že se Beattie, nemoha mnoho pořídit proti Ventrisovu rozluštění v detailní kritice samotných textů, utíká k těžko prokazatelnému, ale zároveň také těžko vyvrátitelnému obvinění mrtvého člověka z úmyslného vědeckého klamu, nenachází ve vědeckém světě příliš kladný ohlas. Právem byly také nedávno tyto invokativy detailně rozebrány a odkázány na pravou míru *F. Schachermeyrem* v článku *Die Entzifferung der mykenischen Schrift*, uveřejněném v časopise *Saeculum* 10 (1959), 48—72.